

Jak o Evropě uvažuje pokračovatel Tomáše kardinála Špidlíka? Co křesťanského v ní zůstalo a můžeme v tomto duchu pokračovat? Co znamená návrat k pohanství?

Dialog byl nahrán v pondělí 23. listopadu 2015 v odpoledních hodinách v pracovně Centra Aletti, Křížkovského 425 / 2, Olomouc.

Teze:

„Gianni Vattimo a jiní velcí filozofové začali hovořit o tom, že by se do Evropy měl vrátit polyteismus. Měli za to, že chceme-li hledat skutečnou evropskou hodnotu, musíme se vrátit k původnímu pohanskému náboženství, totiž k evropskému polyteismu.“

„Křesťanská svoboda je takový způsob rozhodování, který mě připojuje k tajemství přítomnosti Krista mezi námi.“

„Křesťanství je integrovaná humanita. Je to takový způsob prožívání, kterým se člověk stává tělem Krista, ale tím se stáváme především proto, aby člověk mohl následovat Krista – a to nejen v jeho utrpení, ale i v jeho slávě.“

MS: *Vážený pane profesore, máme-li hovořit o Evropě a případně o evropském sjednocení, které vyústilo ve strukturální uspořádání Evropskou unií, je vhodné říci definici Evropy. Jak k ní jako teolog přistupujete? Kde podle vás začíná Evropa, kde končí?*

PA: Jedná se o zajímavé téma. Apoštol Pavel ve svém slavném snu vidí Makedoňana, který se k němu obrací s prosbou. Symbolicky: Evropa je kontinent, který volá (srv. Sk 16,1-10). Evropa byla tam, kde zapadá slunce. Makedoňan jako obyvatel Soluně přitahuje Východ, jenž se na nás obrací. Z hlediska náboženského je Evropa zajímavá tím, že nevytvořila světové náboženství, které by mělo odpovídající váhu, jako jsou křesťanství, židovství, islám, buddhismus nebo jiná. Měla v sobě schopnost přijímat podněty a transformovat je, proměňovat. Je zde tedy zajímavý aspekt platný až do současnosti. Evropské náboženské povědomí se začalo měnit velice výrazně v třech fázích: První začíná v šedesátých letech minulého století. Během komunismu jsme ji poznali jen okrajově. Byli jsme uzavřeni za železnou oponou. Mládež v západní Evropě procházela studentskými bouřemi. Nejen rozdávala květiny, ale svým přístupem legitimizovala život s omamnými látkami. Najednou velké množství mladých lidí prožilo delší dobu v náboženských centrech Asie. Bezprostřední kontakt s nimi proměnil jejich náboženské vnímání, cítění. Druhá fáze v sedmdesátých letech byla charakteristická tím, že centra jednotlivých světových náboženství začala vytvářet svá „misijní“ střediska přímo v Evropě. Když přijdete do Frankfurtu nad Mohanem, vystoupíte z letadla, ocitnete se v muslimské čtvrti s arabsky psanými novinami. Náboženská centra zde vybudovaná formovala mladé generace a rozšiřovala zde svůj vliv. Na přelomu osmdesátých a devadesátých let se otevírá před Evropou třetí fáze změny náboženského vnímání. Typické bylo hledání pohanských kořenů kultury. Když jsem přijel v roce 1991 studovat do Říma, probíhala zde bouřlivá debata polarizující společnost. Otázka zněla: můžeme vůbec oslavovat objevení Ameriky? Můžeme tento fakt slavit jako civilizační přínos, který Evropa do Jižní Ameriky přinesla?

MS: *Ano, 500 let od objevení Ameriky Kryštofem Kolumbem.*

PA: Nebo se jednalo o zničení indiánské kultury? Debata prozrazovala sílu zápasu o náboženskou identitu. Každý chtěl mít v Americe indiánského předka, chtěl se definovat vůči křesťanství. Reakcí na to byla i slavná přednáška kardinála Josepha Ratzingera v Salzburgu o vztahu mezi interkulturací a inkulturací. Inkulturace mění životní styl nového člověka slovem Krista (evangeliem), interkulturace je životem křesťana i v kultuře světa dějin. Evangelium uvádí člověka do stavu, v němž se odehrává „rozhovor“ dvou či více kultur a dochází k jistému smíšení, analogickému tomu, co

vidíme v dynamice mezi vírou a rozumem. Dodnes je podnětná.

MS: *Některým lidem to může znít velmi stejně, ale obě slova jsou odlišná.*

PA: Gianni Vattimo a jiní velcí filozofové začali hovořit o tom, že by se do Evropy měl vrátit polyteismus. Měli za to, že chceme-li hledat skutečnou evropskou hodnotu, musíme se vrátit k původnímu pohanskému náboženství, totiž k evropskému polyteismu. Jednalo se o přednášky, které byly sledovány se zájmem mnoha mladými lidmi. I u nás bylo možno pozorovat podobné trendy. Nebylo vůbec snadné pochopit, oč běží. Jeden student v diskuzích zastával vytrvale názor, že z hlediska genetického není Slovanem, ale Keltem. Bohužel mluví česky, přináleží k Evropě právě proto, že je svým původem Kelt. Jazyk jako projev slovanství v sobě neuznává, protože návrat k původní Evropě znamená odkrýt v sobě keltské kořeny. Toto bylo velmi překvapivé.

MS: *Nejedná se o dekonstrukci, ba rozrušení křesťanství?*

PA: Panoramatický náčrt Evropy je určitě inspirován náhledem otce Tomáše Špidlíka. Přistupoval k otázce Evropy pod vlivem svých osobních zkušeností. Pohybujeme se zde v různých kulturních vrstvách. A kultura není přírodní danost, je osobní volbou, rozhodnutím. Je zajímavé, že člověk, jenž si nese svou specifickou sociální determinaci, ji může přijmout, nebo odmítnout. V kultuře může být moment volby činem člověka. Rozhodující je, jak se k danostem postaví. Mezi volbu a svobodu nemůžeme dát rovnítko. Volba neznamena rovnou svobodu, znamená však svobodu jako možnost volby začlenit vše, co žiji v kultuře, do vztahu s Kristem. Volba mě s někým spojuje a tento vztah je obsahem svobody. Křesťan žije uvnitř dvou kulturních entit, ve své dějinné kultuře a v nové kultuře víry, které se v něm setkávají a vzájemně mísí. To se nikdy nedovrší v nějaké konečné syntéze, ale obsahuje to stálý proces smířování a očišťování. Co nám připadá jako dekonstrukce křesťanství, může být jeho očišťováním.

MS: *Tedy i spojení s Kristem?*

PA: Křesťanská svoboda je takový způsob rozhodování, který mě připojuje k tajemství přítomnosti Krista mezi námi. Díky tomu roste má míra svobody, a z tohoto hlediska – takto pojímanou svobodou roste i kultura nového člověka obnoveného v Kristu. Je to člověk, který se rozhoduje afirmovat svoji svobodou danosti. Je založena na předpokladu nezrušitelnosti onoho stavu, že nás Kristus miloval dřív, když jsme ještě byli hříšníci. Pozval nás připojit se k jeho záměru způsobem rozhodování o časných věcech. Díky tomu se stáváme jeho tělem. I náš pohled na to, co znamená Evropa, odhaluje, jak se pohybujeme ve světě v síle tajemství života křesťana: Jak jej žijeme svými rozhodnutími, a jak jej zamýšlel Kristus. Studium na Papežském východním institutu bylo z tohoto hlediska nesmírně zajímavé. Mohli jsme velice intenzivně vnímat, jak jsou jednotlivé historické a sociální podoby křesťanství kompatibilní a jak k sobě patří, i když vlastně mají jiná kulturní východiska. Příkladem může být křesťanství v Egyptě, které do sebe vstřebalo přísně hierarchickou kulturu starobylého Egypta. Křesťanství zde sice mluví arabsky, liturgie je koptská. Kulturně jsou ti lidé Egyptany, nezapřou v sobě náklonnost k přísnému faraonovi, který je špičkou lidské hierarchie. Když si vezmete semitský svět, jedná se o úplně jinou kulturu. Dnes mluví původně semitský křesťanský svět arabsky, ale je rozdíl mezi Peršanem a Syřanem. Rozdíly jsou nezměrné. Perská kultura je dualistická: síla dobra a zla je na stejné úrovni. Proto je nutné poznat pozadí náboženského tázání, abychom si mohli odpovědět: co to znamená být Evropanem z hlediska duchovního. Je to stejné jako se tázat: co to znamená být duchovně Američanem, či někým jiným. Otec Špidlík vždy zdůrazňoval, že základní podoba osoby člověka je dialogická. Objasňoval svůj pohled na biblickém úryvku: Bůh stvořil člověka – Adama a Evu – a vdechl mu duši. Protože je Bůh netělesný, výrok dlužno chápat jako obraz. Podle Řehoře Naziánského vdechnutí není „dechem“, ale slovem, jedná se o slovo.

MS: *Logos, což znamená také rozum.*

PA: Ano, ovšem Logos znamená *rozum*. I když to nese stejný název, obsahově v myšlence Řehoře Naziánského znamená něco jiného. Podobně jako výraz *hypostasis* (podstata) je v teologii otců výrazem pro Kristovu osobu. Termín sám je převzat z řečtiny. Někteří chtějí z jeho profánního užívání odvodit jeho smysl v křesťanském prostředí. Zcela odlišně však postupuje teolog, který slovo nahlíží z jeho obsahu. Skutečnost křesťanství byla pojmenována řeckým slovem, ale vyjadřovala novou skutečnost. Lingvistické srovnávací studie z řeckého světa jsou užitečné, ale nemohou objasnit zkušenost křesťana, jenž ji prožívá. Moment, jak se obsah rodí v dialogickém procesu, určuje podobu slova. Když řekneme například slovo *persona*, nemyslíme tím jen vlivnou definici Boethia, ale myslíme na prapůvod obsahu slova, totiž na chalcedonské dogma o Kristu. Není hned zřejmé, protože recepce Boethiovy definice osoby jako pokusu přeložit křesťanskou zkušenost do srozumitelného světa antické filosofie dala na Západě zapomenout, co duchovně znamená pojem osoby. Dokud ještě propojení univerzity a kláštera zůstávalo zachovááno jako propojení světa rozumu a víry, stále bylo uchovááno kulturní prostředí propojení světa evangelia a světa filosofie. Mojžíš stál po boku Platóna. Když se začala naplno prosazovat scholastická metoda, chudák mnich se od tří do půl šesté modlil k Bohu, rozvíjel tam nádhernou modlitbu k Duchu svatému a k Bohu. Pak šel do školy, kdy výuka začínala již od šesti hodin ráno například otázkou: existuje Bůh? Třída se rozdělila na dvě části. Využilo se scholastické metody, podle které je každá otázka možná, ale musí se formulovat argumenty pro a proti. Člověk se tři hodiny modlil k Bohu, pak přišel do školy, kde říkal: vezmeme vážně, zda je Bůh, nebo není? Část třídy říkala, proč Bůh je, druhá, proč není. Celá věc se začala racionalizovat, a tím pádem došlo k dichotomii života na základě obrovského rozvoje scholastiky, její metody, která připravila cestu přírodním vědám. Nikde nejsou tak rozvinuty, jako tomu je v Evropě. My jsme dědici této metody, jelikož scholastika byla plně v náboženském paradigmatu. Když pak přišla renesance, začal se rozvíjet individualismus a ratio sloužilo k rozvoji individuality, došlo to tak daleko, že ve jménu individuality se začaly tvořit hodnoty, a proto se uvažovalo: pouze ty hodnoty jsou přijatelné, které rozvíjejí individualitu, ale již ne osobu. Je tam nevztahovost člověka a nahlížela se jako hlavní cíl. Člověk vidí třicetiletou válku, sebezničení ve jménu božím. Lidé se tážou: co nás může spojit?

... Vzájemná podpora víry a rozumu ...

MS: Člověk by mohl odpovědět - Kristus.

PA: Rozum - ten nás často nespojuje, ale rozděluje. Přišli encyklopedisté a řekli: musíme nalézt ne *lumen evangeliae*, ale *lumen rationalis*. Již zde bylo světlo rozumu - a my nyní říkáme: chceme světlo rozumu osvícené vírou.

MS: Víra a rozum se přece vzájemně podporují.

PA: Jedná se však o dodatečnou konstrukci, poněvadž odpověď na klíčovou otázku - jak říkal otec Špidlík - platí jako základní životní křižovatka. Co pro mne platí: abych tě mohl milovat, musím tě více poznat, nebo je platné: musím tě víc milovat, abych tě víc poznal?

MS: V mezilidských vztazích platí asi druhé.

PA: Je-li to v rovině osobní, platí toto. Když je to v rovině individuální, platí první. Máme možnosti psychologického zkoumání člověka, ...

MS: ... ovšem to je empirie.

PA: My však v ní žijeme. V empirických vědách platí, že věci platí do té doby, dokud není dokázán opak. Jdete-li do medicíny, která se rozvíjí na základě poznání, tedy na základě empirických poznatků, jeden rok se učí toto, druhý se učí to druhé. Během užívání diagnostických metod

karcinomu prsu se zjistilo, že 10 procent pacientek dostalo nádor na základě diagnostiky – tedy na základě vědy. Dále to vidíme během válečných konfliktů – během světových válek. První světová válka byla událostí, kdy se *techné* mohlo obrátit proti člověku.

MS: *Ne proti osobě?*

PA: Proti lidstvu jako takovému. Zanechala za sebou velké masakry. Především však zasáhla důvěru moderny, totiž víru v to, že vše, co přijde, bude lepší. Když jsem byl malý kluk a chodil do první třídy, maloval jsem vítkovické železárny. Naše kresby jsme museli ukázat a soudružka učitelka nás pochválila: „Podívejte se, jak pěkně jste namalovali Vítkovické železárny, ty jsou opravdu nádherné. Děti, víte, proč je malujeme? Abychom měli více oceli a abychom se měli lépe.“

MS: *Vskutku materialistický pohled.*

PA: Byl jsem nedávno u svého bratra, který měl dceru v druhé třídě. Přinesla mi ukázat výkres – děti též malovaly vítkovické železárny. Dítě pravilo: Strýčku podívej se, jak nám ničí životní prostředí! Je to pouhých 30, 40 let a kulturní pocit – ve smyslu co znamená, že se budu mít lépe, je úplně jiný, ...

MS: *... protože jste vyrůstal v době jiné ideologie.*

PA: Jen bych rád tím jednoduchým pozorováním naznačil, že mnoho z toho, s čím jsme konfrontováni, je interpretováno různým způsobem. Všechna východiska se hledají na základě lidské racionality. Dnes je výchozí model všeho „kulturního“ ekonomický. Racionalita se používá převážně k jedinému cíli, který je obecně pochopitelný: ke zvyšování zisku, ...

MS: *... poněvadž člověk je člověkem ekonomickým.*

PA: Záleží, v jakém smyslu. Když jsem byl na výstavě Tomáš Bati, zaujal mě exponát učňovské knížky. Jak Baťa vychovával patnáctileté hochy? Dostali 50 korun na týden a museli ukázat, jak peníze utratili: jídlo, ubytování, šaty aj. Poslední kolonka byla: ušetřil. Jen si proti tomu vezměme, co se dnes říká?

MS: *Vezmi si úvěr, zadluž se, užij si ...*

PA: Na tomto přístupu zkrachovala Amerika, když se tvrdilo, že spotřeba nás zachrání, a vytvořila možnost půjček, které lidé nemohli splatit ...

MS: *Lze se domnívat, že jisté opodstatnění tento přístup má?*

PA: Pro člověka konzumu jistě. Celý kulturní model je na tom založený. Ekonomie se stala náboženstvím. Je zde bezmezná důvěra v konzum.

MS: *Vládne zde „hmotařství“, jak to nazval Karel Čapek.*

PA: Čapek to myslel v pragmatickém slova smyslu. Dnes je materialismus posunutý jinam. Pomyslete: dívka darovala do databanky své vajíčko. Jako křesťanka cítila nutnost to zdůvodnit: „Otče, já nejsem jako kamarádka, která jej prodala za 25 tisíc, já jsem to dala zdarma.“ Brala to jako skutek křesťanské lásky. Otázal jsem se jí: „Máte zájem mít děti? Co když dítě, které vyroste, bude mít zájem si vzít vaše dítě?“ Odpověděla prostě: „To mě nenapadlo.“ Otázky umělé reprodukce jdou tak daleko, že člověk již není schopen rozeznat, co je dobré, co je zlé. Další často připomínané rčení otce Špidlíka, které se dotýká vztahu rozumu a rozhodování. Dnes víra musí zachránit rozum, který se octl v zajetí ničím neohrazených technologických možností. Ještě před 100 lety jsme říkali: musíme najít rozumný důvod, jak podpořit církevní víru. Hovořilo se o věrohodnosti víry. Proto

fundamentální teologie byla založena na tom, že musí člověku předložit racionálně odůvodněné známky, že církev je božského původu. Byla totiž formována přesvědčením, dogmatem, že rozumem je možno dojít k poznání Boha.

MS: *Víme, že Immanuel Kant vložil do systému víru, aby mohl fungovat.*

PA: Fungování takto založeného světa je jedna věc. Měli bychom se ale též tázat, zdali člověk musí nutně dojít k poznání?

MS: *Nemusí. Boha může popřít v racionálním poznání, ale může se chovat tak, jako kdyby Bůh byl.*

PA: To ano. Z dogmatického hlediska se přidržujeme toho, že existuje možnost, ne nutnost, protože kde by byla nutnost, nebyla by svoboda a také zásluha víry. Přiklonění se k Bohu vírou je totiž též nezasloužený dar Boží. V našem životě křesťana, cokoliv Božího je plně Boží, a skrze Krista i plně lidské. Kdybychom řekli: člověk nutně musí dojít k víře, dopouštěli bychom se hereze. Je možné připomenout jiný axiom otce Špidlíka: Láska otevírá poznání. Z toho plyne: poznání je dcerou lásky, což je patristický přístup řeckých otců. Jestliže jsme si vědomi toho, co se v Evropě kulturně děje, otevírá se před námi jediná perspektiva: víra zachraňuje rozum.

MS: *Podle vás, je tento přístup bytostně evropský?*

PA: Řekněme - je bytostně křesťanský.

MS: *Jak víme, křesťanství je nyní globální. Tento přístup nacházíme v zemích rozvoje křesťanství: Asii, Africe. Na základě našeho poznání lze konstatovat: křesťanů v Evropě ubývá. Můžeme tvrdit, že dochází k evropeizaci globálního světa? Evropa v tomto ohledu vystupuje jako duch, jenž předchází na jiné části světa.*

PA: Co je to duch? Jedná se o hegelianský koncept? Spíše bych řekl: křesťanství - a to je cítit v úvahách Benedikta XVI., jenž říká, že určité pojmy jsou pro křesťanství tak důležité, že jsou soupodstatné s křesťanstvím samotným. Je to otázka komunikace a symbolického jazyka. Pro nás je důležité, jak tomu rozumíme, co pro nás znamená konkrétní obsah. To se děje na základě křesťanského života jako takového. A to není život, jenž zde žiju - a k tomu je něco přidáno, nějaká nadhodnota. Přirozenost a k ní připojená nadpřirozenost. To je zcestná mentalita, jak dosvědčuje malá zkušenost z mého života: Skautský vůdce mi říká: „Otče Pavle, přijďte k nám na katolický tábor, na nic vás nepotřebujeme, pouze pokud byste nám dodal něco „duchovna“. V jeho očích jsem byl specialistou na duchovno.

MS: *Kdybychom byli kritičtí, mohli bychom tento přístup označit za předkřesťanský.*

PA: Vztah pohanské a křesťanské civilizace snad můžeme vyjádřit opisem. Můžeme tvrdit: nejsou zde křesťanské hodnoty, ale křesťanský způsob jejich prožívání, jako je tomu u Boha v Trojici, protože Boží Trojice je způsob existence, jenž je Bohu i jeho přirozeností. Člověk má podíl na způsobu existence Boží.

MS: *... a ten může člověk zakoušet.*

... Humanita a Evropa ...

PA: Může mít na něm podíl a může jej dokonce zakoušet. List Filipánům říká: „Mějte v sobě to samé smýšlení, jaké měl Ježíš Kristus, byl roven Bohu, a přece na své rovnosti nelpěl.“ Dotkli jsme se třetí otázky otce Špidlíka. Křesťanství je integrovaná humanita. Je to takový způsob prožívání, kterým se člověk stává tělem Krista, ale tím se stáváme především proto, aby člověk mohl následovat Krista - a

to nejen v jeho utrpení, ale i v jeho slávě.

MS: *Užíváte spojení „integrováná humanita“ a je vhodné říci toto: vyslovil-li jsem slovo humanita před Petrem Pithartem, konstatoval: „Toto slovo raději nepoužívám. Asi nebudu tím, kdo by jej plně pochopil.“ Ve 20. století se hodně užívalo – a to v ateistickém světě.*

PA: Integrováná ve smyslu přijatá Kristem. Humanita křesťanská stojí na vtělení. Je to o způsobu, jak se vůbec dívám na člověka. Dívám se na člověka, který je zasažen hříchem, to znamená: je pod vládou *peccatum originalis*, nebo se dívám na člověka, jenž je zakořeněn v Kristu? U Petra Pitharta mám někdy nejasný pocit, že jeho pohled je příliš estetický. Toto spirituální vnímání světa je blízké cisterciákům a dominikánům, dává přednost přesně určenému a logicky strukturovanému světu. Jacques Maritain říkal: jedná se o řád, a ten má být tak dokonalý, aby prozařoval Boží dokonalost. K Bohu lze přistupovat i jinak: skrze inkarnované tajemství Krista – a tak, jak se projevuje v církvi. Tento postoj je velmi patrný u otce Špidlíka. A to bylo zásadní i u jeho pojetí u duchovního otcovství. Nahlížel v člověku obraz boží, který nám Bůh vložil do srdce při našem stvoření, a rozmlouval s člověkem tak, že v něm probudil touhu afirmovat svobodou tento obraz Boží v životě. Základní přístup, který z toho vyrůstal, je antropologický. Vždy začátek – arché – všeho lidského je v obrazu Božím, nicméně obrazu vtištěném do srdce člověka. Nejprve se člověk musí „umýt“ v Kristově srdci, to znamená: vstoupit do tajemství kříže – zmrtvýchvstání, a teprve pak se může vrátit do tohoto světa.

MS: *Když se pak člověk dívá na Evropu, jak byl – podle vás – tento proces integrován do jejich dějin?*

PA: Otec Špidlík dává příklad se svatou Melánií. Tato zažívala pád římské říše a její rozvrat. Při něm se zrodil i evropský eschatologismus, který pak přešel do základů irsko-skotské mise. Zde vznikl i základní misionářský model, který můžeme nazvat západní. Snahou bylo zachránit tento svět před velkou hrůzou, která jistě přichází. Proto byl svatý Augustin Cantenberský poslán Lvem Velikým do Anglie. Bylo to v ovzduší rozpadu západořímské říše. Svatá Melánie byla postavena do neřešitelné situace: byla abatýš v Římě, kam přišli barbari a obklíčili jejich chrám i klášter. Tajným tunelem běžela k veliteli římského vojska, krásnou latinou mu vysvětluje, že jsou napadeni barbary. Velitel odpoví jazykem barbarů, protože latinsky již neuměl: „My vás ochráníme.“ Představte si situaci: přepadla by vás banda cizinců, běžíte na policii, aby vás ochránila, ten policista neumí česky a bude na vás mluvit cizím jazykem, a odpoví vám: určitě vám na jistotě nepřidá.

MS: *Mnoho lidí by to vnímalo jako výsměch.*

PA: Ano, ale hovoříme o obrazu. Podstata je v něčem jiném. Melánie jde za Lvem Velikým a říká: „Jsou dvě možnosti“, a to je odpověď na otázku, kterou jste mi dal. Ona konstatuje: „Buď proměníme národy, které přicházejí, v křesťany, nebo nás zničí.“ Nacházíme se v analogické situaci, kdy platí logika kvasu, druhá věc je, že žijeme v podstatě herezí spoléháním se na sebe. Uvedu příklad: němečtí biskupové byli u svatého Františka. On s nimi vedl rozhovory – a to dva dny. Říkal jim: Máte vynikající instituce, vaše aktivita je obdivuhodná. Otázkou je: nedůvěřujete přece jen více své vlastní činnosti, která vás „zachrání“? Svatý Jan Pavel II. německým biskupům mnohem dříve řekl něco podobného: Velice si vážím – a to se týkalo udílení křtu – kolik času, námahy věnujete, aby si lidé osvojili křesťanské učení, stejně tak, aby v poznání rostli budoucí křesťanští rodiče. Při všem, co děláte, musíte i se stejným důrazem chránit a strážet to, že milost je nezasloužená. To je vnitřní postoj člověka, který je dán vírou, která důvěřuje, nejen „chápe“. Nyní jsme u nezaslouženosti – musíme se ptát, zda nejsme příliš zaměřeni na sebe, na církev, zda nežijeme mentalitou eklesiocentrismu. Je možné zmínit jedno osvědčené pastorační doporučení: udělej ze své strany vše. Když to uděláš, musíš si být zároveň vědom toho, že se ve všem, co děláme, se jedná o dílo Boží. Cokoliv dobrého ve vlastním slova smyslu v tomto světě udělá Bůh sám, pokud o to člověk prosí, a stvrzuje Božím jednáním svoji svobodou. Je to však zcela na vůli boží, je to Boží dílo a právě to

musíme strážít! Tento postoj chrání křesťanství, aby nebylo jen náboženstvím, ale i kvasem. Budeme-li takto vnímat postavení křesťana, tehdy můžeme jako křesťané něco přinést světu.

MS: *Je to velmi obtížné.*

PA: Ptáme-li se na východisko, musíme si říci, v čem je uloženo. Spočívá v osobě Ježíše Krista. To znamená, že je plně lidské, plně Boží. Nový svět se vytváří se v jednotě božského a lidského. Věci, které nebudou na tento Kristův způsob uspořádány, zaniknou. Proč? Protože nejsou ponořeny do věčnosti, nebudou proměněny na způsob Kristův, velikonočním tajemstvím. Cenu mají pouze takové věci, které budou žít v nebeské liturgii, dokud nebude dovršena. Plná lidská skutečnost je dovršená lidská skutečnost. Budeme-li pouze připravovat lidský život na zemi, nepřipravili jsme nic.

MS: *Lidé s tímto záměrem propadnou peklu.*

... Přístup k Evropě ...

PA: Jsem přesvědčen, že toto je základní kořen problému Evropy:

MS: *...tedy rozum ve službě individuality člověka a ...*

PA: ... záměry, které tam chcete vnášet, jimiž se člověk stává osobou.

MS: *Můžeme konstatovat: mluvíme o otázkách, nad nimiž, když člověk uvažuje, pociťuje nicotnost své existence, že na světě stejně nic nezmůže. Když se povídáte na dvacáté století po II. světové válce, na fakt, jak Němci dokázali z rozbořeného území, zničených měst postavit nové s úctou k minulosti - aspekt víry tam musel být.*

PA: Určitě.

MS: *Jinak by se Němci nedokázali znovaopět stát hnací silou Evropy, která měla být spoutána, aby se již neopakovala druhá světová válka. Tvrdíte-li: pokud se - a nyní to řeknu nepřesně - člověk zabývá zdejším světem, nemusí být přijat na „onom světě“.*

PA: Tak to být nemusí. Robert Schumann, ...

MS: *... Konrad Adenauer, Degasperi, Jean Monnet, Charles de Gaulle a jiní jsou příkladem rozdělených světů.*

PA: Křesťanští politici se po válce zásadně o Evropu zasloužili. Tímto způsobem rozhodování, který bere do úvahy dějiny světa před pohledem věčnosti, mohu pomoci Evropě být křesťanskou, totiž jak uvádět do nebeského života. V tomto dnešku jsem postaven do situace užití pozemských věcí. Neznamená to však, že žiju pouze pro pozemské věci.

MS: *Vím, že lidé, kteří budovali Evropu po druhé světové válce, byli hněteni válečnou zkušeností. Tedy i proto byli nakloněni k víře, k poděkování Stvořiteli.*

PA: Ano, oni to dělali na základě praktických kroků, protože rozhodování mezi osobami neznamená vytvářet teorie, ale zabezpečovat vztahy takovým způsobem, aby vyjadřovaly úctu, a proto evoluce evropských struktur byla tato: Německo a Francie utvořily Společenství uhlí a oceli.

MS: *Pak přišel Euroatom.*

PA: Když bylo první společenství utvořeno, znamenalo to: dáváme nástroje, které by mohly ohrozit

celek ničivou válkou, do společných rukou. Hovoříte-li s nějakým Francouzem a s nějakým Němcem, kteří se mají dát dohromady, tak to nejde. Je velice obtížné navázat funkční vztah.

MS: *Nemusíme chodit daleko, možná paralela je mezi Čechy a Němci. Též je to červený hadr.*

PA: Oni jsou silní, ...

MS: *... kdežto my jsme počtem, výkonností méně zdatní ...*

PA: ... a také máme komplexy.

MS: *Vidíte, personalismus je ontologickou částí naší existence.*